

Broedvogels van Van Oordt's Mersken in 2013

Klaas Jager

Sovon-rapport 2013/55
SBB-projectcode 3680

Broedvogels van Van Oordt's Mersken in 2013

Klaas Jager

Sovon-rapport 2013/55
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Staatsbosbeheer, regio Noord
SBB-proj-code 3680

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2013

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer regio Noord. SBB-proj-code: 3680

Illustratie omslag: Klaas Jager & Peter Eekelder (Rietgors en Roodborsttapuit)

Wijze van citeren: Jager K. 2013. Broedvogels van Van Oordt's Mersken in 2013. Sovon-rapport 2013/55. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving en beheertypen	7
3. Werkwijze	9
3.1. Kader	9
3.2. Veldwerk en methode	9
3.3. Interpretatie	9
3.4. Weersomstandigheden	9
3.5. Overige omstandigheden	10
3.6. Foutenmarges	10
4. Resultaten	11
4.1. Soorten en aantallen	11
4.2. Vergelijking met een eerdere kartering	11
4.2. Soortbesprekingen	14
5. Evaluatie	19
Literatuur	21
Bijlagen	22
Bijlage 1. Interpretatiecriteria	23
Bijlage 2. Soortkaarten kartering 2013	25
Bijlage 3. Landelijke broedvogeltrends van soorten in Van Oort's Mersken	26

Samenvatting

In het voorjaar van 2013 is een deel van Van Oordt's Mersken in Zuid Friesland, van Staatsbosbeheer Regio Noord, op broedvogels gekarteerd. De inventarisatie omvatte vijf bezoeken, gericht op een vlakdekkende telling van alle broedvogels. Binnen een oppervlakte van 161 hectare zijn in het gebied 74 verschillende soorten vastgesteld. Hier zaten 17 Rode lijstsoorten bij. Al met al een diversiteit die er

zijn mag en waaruit blijkt dat Van Oordt's Mersken, als beekdal in de overgang van de midden- naar benedenloop van het Koningsdiep, momenteel voor verscheidene broedvogels aantrekkelijk is. Vergeleken met een kartering in 2002 zijn, deels door toedoen van landelijke toename en regionale verspreiding, behoorlijk veel soorten toegenomen of stabiel gebleven.

Begrazing door enkele paarden draagt bij tot openheid en variatie in heide- en schraal grasland, zoals hier in Terwispeler Grootschar.

1. Inleiding

Voor de evaluatie van het beheer *en de verantwoording aan de subsidiegever de Provincie Fryslân*, laat Staatsbosbeheer jaarlijks een deel van haar natuurgebieden inventariseren. In het voorjaar van 2013 zijn enkele deelgebieden (161 ha) in Van Oordt's Mersken geïnventariseerd op broedvogels. In opdracht van Staatsbosbeheer voerde Sovon Vogelonderzoek Nederland deze kartering uit, als onderdeel van het consortium De Vlinderstichting, Sovon

& EIS. Het veldwerk is uitgevoerd door Klaas Jager. Contactpersoon bij Staatsbosbeheer op het regiokantoor te Groningen was Hans Boll, in het district waren dit Emiel Beijk, Pieter Huisman, Alexander Rozema en Roel Vriezema. Voor veldtips of ondersteuning bij de totstandkoming van dit rapport gaat vooral een woord van dank uit naar Emiel Beijk, die verbonden is aan Staatsbosbeheer.

Blik op nat tot drassig zeggenrijk grasland in de Mersken, waar de Watersnip het naar zijn zin had.

2. Gebiedsbeschrijving en beheertypen

Het gekarteerde areaal van Van Oordt's Mersken omvat circa 161 hectare. Zoals te zien in figuur 1 beslaat het vier deelgebieden. Van oost naar west gaat het om: Terwispeler Groot-schar, Hege Geasten, Mersken en Smelle Warren. Van Oordt's Mersken ligt in Zuid Friesland en strekt zich uit tussen de hogere zandgronden en lagere veengronden over de midden- en benedenloop van de oude beek Koningsdiep (ook wel de Boorn of het Ouddiep genoemd), die tevens de noordelijke begrenzing vormt. Dichtstbijzijnde dorpen zijn Beetsterzwaag (NO), Nijbeets (NW), Terwispel en Gorredijk (Z) en Lippenhuizen (ZO). In het westen, bij de Smelle Warren, wordt het gebied begrensd door de A7 (Heerenveen-Groningen). De zuidelijke grens loopt langs de Nieuwe Vaart en zandpad Kolderveen. Het oostelijke, meest beboste deel op hogere zandgrond ligt met de buitengrens vlakbij de Sweachsterwei. Vanuit Terwispeler Gootschar naar het westen toe bekeken gaat het besloten bos- en heideterrein geleidelijk over in een opener, door grasland overheerst landschap. Ten noorden van het Koningsdiep liggen de voormalige relatienotagebieden Rome en Simmerpolder, veelal bestaand uit hooilanden die tot de Cornelia Stichting behoren. Van Oordt's Mersken maakt deel uit van Natura-2000 (Habitat- en Vogelrichtlijngebied), op grond van het voorkomen van Paapje en Kempshaan als zeldzame broedvogels. Genoemde soorten komen overigens veelal voor in De Dulf (eigen waarneming), dat niet bij deze kartering is betrokken, maar ecologisch gezien uiteraard wel samenhangt met het gebied. Met het oog op niet-broedvogels geldt de Natura-2000 kwalificering voor pleisterende ganzen (Kol- en Brandgans) en Smienten in de winter op (geïnuundeerd) grasland. Van Oordt's Mersken is afgesloten voor publiek. Wel worden er nu en dan excursies gegeven.

Beheer

Globaal geduid is het beheer in Van Oordt's Mersken hoofdzakelijk gericht op beschermen en instandhouden van de belangrijkste (hierna beschreven) beheer- en terreintypen bos, grasland, heide en moeras. In lijn met beheeradviezen in Altenburg *et al.* 1996, is in 1999 circa 12 hectare grasland in Bouwerspolder, op de grens met De Mersken, omgevormd tot waterbuffer. Doel van de ingreep is tegengaan van verdroging en wegzijging van (kwelrijk)water. De plas wordt als slaap- en foerageerplaats gebruikt door watervogels, plevieren en steltlopers. Meer recentelijk is in het kader van een samenwerkingsproject tussen Provinsje Fryslân en It Wetterskip een deel van het gebied

(Smelle Warren e.o.) ingericht als retentiebekken, om overtollig water te kunnen bergen tijdens (extreem) hoge standen. Daarbij is de kade langs het Koningsdiep opgehoogd en is een aparte inlaat voor aan- en afvoer van water aangebracht. Aanwezige bomen en struiken zijn hier verwijderd.

Moeras (ca 4 hectare)

In de natste terreindelen, langs het Koningsdiep, sloten en dobben, of laagtes in grasland komen (overjarige) rietkragen, weelderige natte ruigtes, struwelen en moerasvegetaties voor. Aaneengesloten nat rietland, deels met oud riet (overigens geen grote oppervlakte) is alleen aanwezig aan de zuidoostkant van de Smelle Warren langs Schipsloot. Een deel van het riet wordt nu en dan in de winter gemaaid. Aan de noordkant bevindt zich in een droog stuk van het elzenbroek een door vlonderpaden en (meidoorn) struikjes omgeven, houten onderkomen van Vogelringstation Menork.

Grasland en heide (respectievelijk ca 27 en 119 ha.) Verreweg het grootste deel, meest op de flanken van het Koningsdiep, bestaat uit vochtig tot nat beekdalgrasland dat vooral in gebruik is als laat gemaaid hooiland. Op verschillende locaties is nog sprake van optredende kwel. Gemiddelde grondwaterstanden in het voorjaar variëren van 25-35 centimeter onder het maaiveld, maar lagere delen in grasland (en ook heide) staan soms langere tijd plasdras. Dit is met name het geval in de eerste helft van het voorjaar en/of tijdens neerslagrijke periodes. In de Mersken en Smelle Warren treedt nog steeds winterinundatie op. De graslandvegetatie in Van Oordt's Mersken is zeer gevarieerd (onder meer rijk aan zegen), waarbij globaal aangegeven kleurrijke soorten zoals Dotterbloem, Echte Koekoeksbloem en Waterkruiskruid door het voorjaar en de zomer heen beeldbepalend zijn. Verschraalde delen in de Mersken, Hege Geasten en Smelle Warren herbergen zeldzame 'blauwgrasland- en borstelgrasvegetaties'. Daarnaast zijn, vooral in de Mersken, veel plaatsen bedekt met natte ruigtes: Gele lis, Liesgras, Pitrus, Rietgras en zegen. Door de afwisseling met onbegroeide modderige stukken en hoogteverschillen in de bodem heeft de vegetatie een mozaïekstructuur. Open heide, godeldeels struikhei, is vooral aanwezig aan de oostkant in Terwispeler Groot-schar. Het terrein is uitermate reliëfrijk, met veel hoogteverschillen en verspringingen tussen droge, vochtige, natte en moerassige stukken. Het zuidelijke deel is meest verbost. In het

gebied liggen, evenals in de Hege Geasten, enkele dobben of vennen, die plaatselijk door gagelstruiken zijn omgroeid. Voor het beheer wordt nu en dan verrijgde heide geplagd, of dichte opslag uitgedund. De heide en een stuk van het bos wordt begraaasd binnen een afrastering door enkele paarden (noordkant) en een kleine kudde geiten (zuidkant). In het afgelopen decennium is aangrenzend grasland in het midden van Hege Geasten deels afgeplagd, waarbij natte laagtes en poeltjes zijn aangelegd.

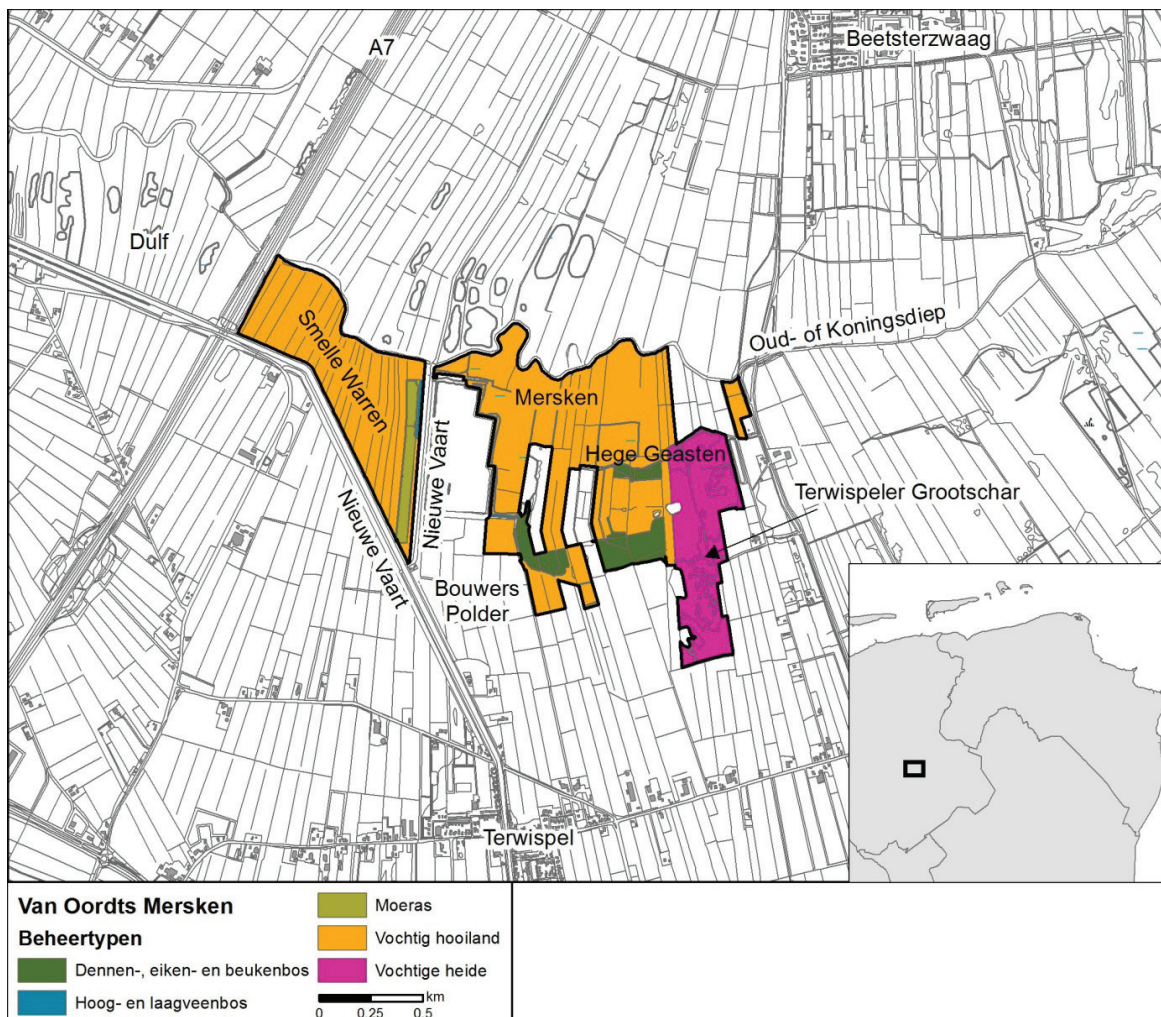
Bos en struiken (ca 11 hectare)

Oud en tamelijk open (loof)bos met vrij veel Zomereik en Berk, maar hier en daar ook Beuk en Grove den, is meest aanwezig op de zandruggen in de Hege Geasten en Terwispeler Grootzchar. Aan de zuidkant van de Mersken, naast Bouwerspolder, zijn ook fragmenten elzenbos aanwezig. In het oosten van de Smelle Warren ligt eveneens een restant elzenbroek. Daarbuiten komen verspreide houtwallen, bosjes, boomgroepen en struiken voor, o.a. met Amerikaanse en Inlandse

Vogelkers, Eik, Els, Es, Hazelaar, Meidoorn, Populier, Vlier en Wilg. Verboste delen op de hei bestaan grotendeels uit Grove den, gemengd met Eik, Berk, Els, Gagel en Vuilboom. Langs het Koningsdiep zijn, vooral in het westen, hier en daar boomgroepjes en solitaire bomen en struwelen aanwezig, veelal Els en Wilg. In open bos op de zandruggen ontbreekt veelal een struiklaag; de ondergroei bestaat hier meest uit Pijpenstrootje en soms Varen. Nattere bosdelen en houtwallen beschikken over meer struik- en kruidlagen. Het beheer in het bos berust in hoofdzaak op 'nietsdoen en natuurlijke ontwikkeling'.

Tabel 1. Beheertypen in het karteringsgebied.

beheertype	Van Oordt;s Mersken	Opp.
N05.01	Moeras	4,05
N06.04	Vochtige heide	26,82
N10.02	Vochtig hooiland	119,29
N14.02	Hoog- en laagveenbos	1,07
N15.02	Dennen-, eiken- en beukenbos	9,95
	Totaal	161,18

Figuur 1. Ligging van de in 2013 gekarteerde deelgebieden en indeling van beheertypen van Van Oordt's Mersken.

3. Werkwijze

3.1. Kader

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in de terreinen van Staatsbosbeheer zijn voor de interne beheerevaluatie- en doelen de volgende aspecten van belang:

- * verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- * aantalontwikkeling van de broedvogelsoorten
- * relatie tussen het beheer en broedvogels.

3.2. Veldwerk en methode

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de Rode lijstvogels en meetsoorten in het kader van de Subsidie-regeling Natuur en Landschap (SNL). Deze en aanvullende soorten vallen grotendeels onder de soorten van BMP-B. Op verzoek van de opdrachtgever zijn in 2013 alle overige broedvogels genoteerd. Nachtrondes zijn echter niet uitgevoerd, waardoor nachtactieve vogels dus niet geteld zijn. Er zijn, te voet, vijf integrale inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juni (tabel 2). In totaal zijn, inclusief (soms dubbelop) heen- en teruglopen naar de startplaats en het via Nijbeets of Terwispel via het zandpad omrijden naar de Smelle Warren, ruim 1400 minuten besteed aan veldbezoeken, wat neerkomt op circa 9 minuten per hectare. De route is zo nodig aangepast aan de terreingesteldheid, tijd van de dag en het weer. Het bos kon veelal vanaf paden en lanen goed worden gekarteerd. De beekdalgraslanden zijn geïnventariseerd door langs het Koningsdiep, Schipsloot en het zandpad te lopen. Daarbij zijn om de 100-150 meter verticale insteken gemaakt. In Terwispeler Groot-schar is langs de droge buitenkant gelopen met ongeveer om de 100 meter een insteek overdwars en weer terug via smalle zandruggen.

Tabel 2. Tijdsinvestering in de broedvogelinventarisatie in Van Oordt's Mersken in 2013.

Datum	Begintijd	Eindtijd
01-4-2013	06.30	09.30
21-4-2013	06.20	11.00
12-5-2013	05.30	10.45
31-5-2013	05.00	11.15
15-6-2013	05.30	11.35

Het rietmoeras in Smelle Warren is geteld door er omheen te lopen via belendend grasland. De meeste veldbezoeken begonnen in de vroege ochtend, rond of even na zonsopgang en duurden soms tot laat in de ochtend. Waarnemingen zijn genoteerd op basis van de vijf categorieën geldige waarnemingen (1) volwassen individuen, (2) paren, (3) territorium-indicerend, (4) nestindicerend en (5) nestvondsten, waarbij territoria hoofdzakelijk zijn vastgesteld aan de hand van baltsende of zingende vogels. Er is niet specifiek naar nesten gezocht, wat standaard is voor deze methode. In geval van schaarsere en zeldzame soorten en/of soorten met grote overlappende territoria of leefgebieden, is wel geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels worden meegeteld en over- of onderschatting van lastig karteerbare soorten te vermijden. De focus lag op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen: 1) waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen, of 2) soortgelijke waarnemingen op de route, waarvan het zeer aannemelijk is dat het verschillende betreft.

3.3. Interpretatie

In het veld zijn de waarnemingen, gebaseerd op de vijf categorieën geldige waarnemingen en de bijbehorende broedcodes, ingetekend op veldkaarten. Na beëindiging van het veldwerk zijn deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot territoria gebeurde op basis van de criteria zoals vastgelegd in van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 i.p.v. 8 rondes die zijn vereist voor BMP-Alle soorten). Exacte clustercriteria zijn te vinden in bijlage 1. Nestvondsten of nestindicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode, of anders de laatste meetellende waarneming binnen geïnterpreteerde territoria.

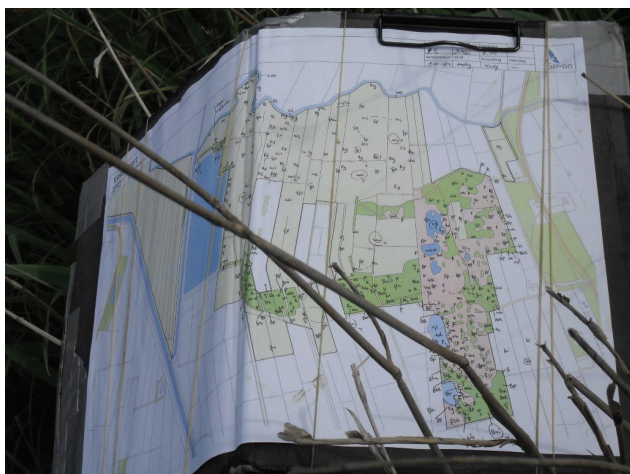
3.4. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventa-

Tabel 3. Gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag in de periode maart-juli. Bron: KNMI, station De Bilt. Ref= langjarig gemiddelde (1981-2012).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Duur neerslag	
	2013	Ref	2013	Ref	2013	Ref
Maart	2,5	6,2	4,0	4,1	1,7	2,0
April	8,1	9,3	6,1	5,8	1,0	1,4
Mei	11,5	13,2	5,4	6,7	2,3	1,5
Juni	15,3	15,7	5,9	6,5	1,3	1,5

riseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen werken remmend. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI zijn in tabel 3 enkele variabelen samengevat. 2013 kende de koudste lente in ruim 40 jaar. Het broedseizoen startte uitzonderlijk laat. Op 13 maart kwam het in ons land nog tot strenge vorst (tussen -10,0 en -15,0 °C). De lente diende zich pas medio april aan. Op de 14e werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van 20,0 °C bereikt ('warme dag'). Ook mei was koel. Met gemiddeld over het land 129 mm neerslag tegen 172 mm normaal, was de lente ook droog. Maart en april waren droog maanden, mei echter was vrij nat. De maand juni was vrij koel en behoorlijk wisselvallig.

Een goed gevulde veldkaart rust even uit op een zeggenpol in de De Mersken, tijdens het veldbezoek in de ochtend van 31 mei.

3.5. Overige omstandigheden

Voor de meeste boomsoorten (Zomereik, Beuk en naaldbomen) was 2012 geen mastjaar. Ook het aanbod van Veld- en Bosmuizen was vrijwel overal schaars. De lente liet lang op zich wachten en vanwege het koude schrale weer kwam de groei van vegetatie en bladzetting bij bomen in 2013 laat op gang. Waarschijnlijk hierdoor begonnen veel standvogels en korte-afstandstrekkingers laat met eileg. Insecten bleven in de loop van het voorjaar en gedurende de zomer schaars (globaal gemeten naar de geringe overlast door steekmuggen, weinig insectenresten op voorruiters van auto's en het nagenoeg ontbreken van zichtbare vraat door spanrupsen in eiken). Minder goed in te schatten is welk effect dit heeft gehad op later arriverende (zomer)vogels.

3.6. Foutenmarges

De algemene indruk was dat het koude en droge weer, waarvan op veel ochtenden sprake was, een remmende invloed had op de zangactiviteit van de broedvogels. Het is daardoor mogelijk dat van sommige soorten de aantallen zijn onderschat, waarschijnlijk te meer doordat er (te) laat gestart kon worden met het veldwerk. Begin maart was het namelijk nog voorjaarsachtig zacht en waren de omstandigheden voor het tellen van (bos)standvogels wel goed. De bezoekfrequentie is afgestemd op het goed karteren van een selectie minder algemene soorten. Doordat het gebied niet bij ieder veldbezoek, vanaf een uur voor zonsopgang, is geteld en slechts vijf (in plaats van acht) bezoeken (die nodig zijn voor BMP gericht alle soorten) zijn gebracht, zullen vooral territoria van algemene soorten met een korte zangpiek (Merel, Zanglijster, e.a.) zijn gemist. Ook voor soorten die lokaal een hoge dichtheid kunnen bereiken, geldt mogelijke onderschatting. De aantallen en verspreiding van nachtvogels is niet conform de werkelijkheid vanwege het ontbreken van nachtbezoeken.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

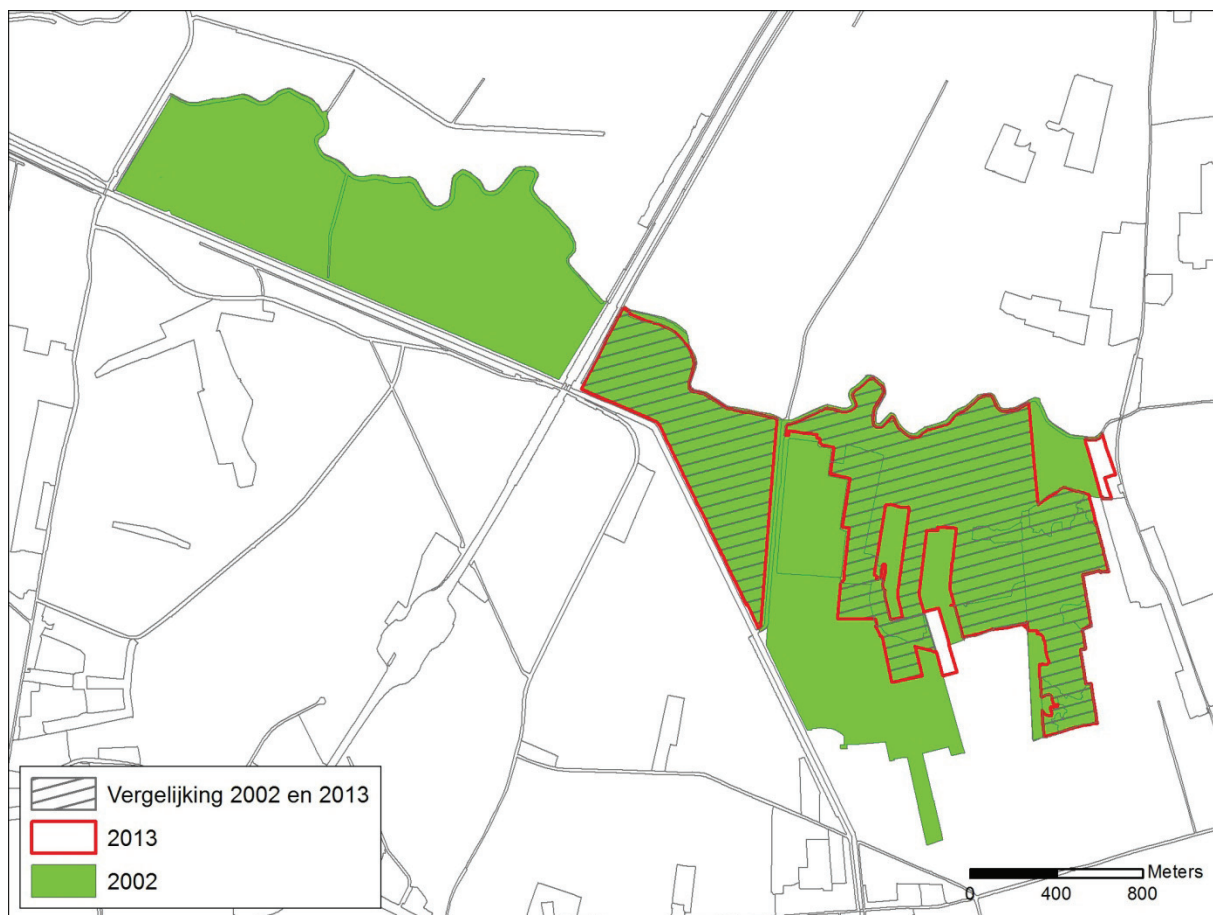
In totaal zijn 74 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het gekarteerde gebied (161 ha) van Van Oordt's Mersken (tabel 4). Hier zaten 17 Rode lijstsoorten bij (Van Beusekom *et al.* 2005): Slob-eend, Zomertaling, Wintertaling, Roerdomp, Porseleinhoen, Kwartelkoning, Watersnip, Grutto, Tureluur, Koekoek, Matkop, Veldleeuwerik, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Gele Kwikstaart, Graspieper en Kneu.

4.2. Vergelijking met een eerdere kartering

In 2002 is in Van Oordt's Mersken ook een broedvogelinventarisatie uitgevoerd, eveneens door Sovon en door dezelfde medewerker (Jager 2002). Daarmee zijn de gehanteerde methode en werkwijze identiek

en is geen sprake van een eventueel waarnemerseffect. Het verschil met voorgaand jaar is dat in 2013 alle soorten geteld zijn. Ook de karteringsbegrenzing verschilt van 2002 (figuur 2). De vergelijking tussen 2002 en 2013 (in tabel 5) is dus alleen van toepassing op de vogelsoorten die tijdens genoemde jaren in hetzelfde gebied vlakdekkend onderzocht zijn.

Aantalsveranderingen bij broedvogels vallen niet alleen te wijten aan de omstandigheden in het gebied zelf. Ook diverse regionale, landelijke en mondiale effecten spelen daarin een rol. Bij soorten met een grote gebiedsactiviteit (eenden, ganzen, roofvogels, spechten e.d.) kan ook de 'factor toeval' mee bepalen of een broedvogel het ene jaar net buiten en het andere jaar net binnen de gebiedsgrens wordt aangetroffen. Verwijzingen naar landelijke trends zijn gebaseerd op de actuele database van Sovon (Bijlage 3).

Figuur 2. Overzicht van het areaal in Van Oordt's Mersken, dat in 2002 en in 2013 is gekarteerd.

Tabel 4. Aantallen en dichtheden van broedvogels in Van Oordt's Mersken in 2013 (161 ha). De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom RL (GE = Gevoelig, KW = Kwetsbaar). De vermelde aantallen van nachttactieve soorten met een asterix (*) zijn niet conform de werkelijkheid, omdat deze soorten niet goed geteld zijn vanwege het ontbreken van nachtbezoeken. De aantallen berusten hier op toevallige waarnemingen rond zonsopkomst, of een enkele incidentele waarneming later op de dag.

Soorten	N	N/100ha	RL	snl	Soorten	N	N/100ha	RL	snl
Grauwe Gans	5	3,1		x	Staartmees	4	2,5		
Nijlgans	2	1,2			Tjiftjaf	26	16,1		
Krakeend	11	6,8		x	Fitis	67	41,4		
Slobeend	3	1,9	KW	x	Grasmus	31	19,1		x
Wilde Eend	6	3,7			Tuinfluitier	24	14,8		
Zomertaling	2	1,2	KW	x	Zwartkop	17	10,5		
Wintertaling	1	0,6	KW	x	Sprinkhaanzanger	14	8,7		x
Kwartel	1	0,6		x	Spotvogel	1	0,6		x
Roerdomp	1	0,6	BE	x	Bosrietzanger	14	8,7		x
Ooievaar	1	0,6			Kleine Karekiet	23	14,2		
Fuut	1	0,6			Rietzanger	13	8,0		x
Buizerd	5	3,1			Boomklever	5	3,1		x
Waterral	2	1,2		x	Boomkruiper	12	7,4		x
Porseleinhoen	1	0,6	KW	x	Winterkoning	22	13,6		
Kwartelkoning	1	0,6	KW	x	Spreeuw	1	0,6		
Meerkoet	3	1,9			Merel	16	9,9		
Kievit	6	3,7			Zanglijster	4	2,5		x
Watersnip	21	13,0	BE	x	Grote Lijster	3	1,9		
Houtsnip *	1	0,6			Grauwe Vliegenvanger	9	5,6	GE	x
Grutto	1	0,6	GE	x	Roodborst	13	8,0		
Wulp	4	2,5		x	Blauwborst	12	7,4		x
Tureluur	4	2,5	GE	x	Gekraagde Roodstaart	19	11,7		x
Holenduif	1	0,6			Roodborsttapuit	4	2,5		x
Houtduif	2	1,2			Bonte Vliegenvanger	6	3,7		
Koekoek	3	1,9	KW		Heggenmus	1	0,6		
Bosuil *	1	0,6			Gele Kwikstaart	8	4,9	GE	x
Grote Bonte Specht	11	6,8		x	Witte Kwikstaart	1	0,6		
Kleine Bonte Specht	5	3,1		x	Boompieper	67	41,4		x
Gaai	4	2,5			Graspieper	49	30,3	GE	x
Zwarte Kraai	4	2,5			Vink	27	16,7		
Pimpelmees	19	11,7			Putter	13	8,0		x
Koolmees	21	13,0			Kneu	5	3,1	GE	x
Matkop	3	1,9	GE	x	Goudvink	3	1,9		
Glanskop	3	1,9			Appelvink	4	2,5		x
Boomleeuwerik	1	0,6		x	Geelgors	5	3,1		x
Veldleeuwerik	11	6,8	GE	x	Rietgors	65	40,1		

Tabel 5. Aantalverloop van broedvogels in Van Oordt's Mersken gebaseerd op de karteringsjaren 2002 en 2013. Alleen die soorten zijn weergegeven waarvan in beide jaren vlakdekkende gegevens binnen dezelfde begrenzing voorhanden waren. De vermelde aantallen van nachttactieve soorten met een asterix (*) zijn niet conform de werkelijkheid, omdat deze soorten niet goed geteld zijn vanwege het ontbreken van nachtbezoeken. De aantallen berusten hier op toevallige waarnemingen rond zonsopkomst, of een enkele incidentele waarneming later op de dag.

Soort	2002	2013	Soort	2002	2013
Fuut	1	1	Boomleeuwerik	0	1
Roerdomp	1	1	Veldleeuwerik	17	11
Knobbeltwaan	1	0	Boompieper	30	65
Grauwe Gans	2	5	Graspieper	8	49
Canadese Gans	1	0	Gele Kwikstaart	2	8
Nijlgans	4	2	Heggenmus	1	1
Krakeend	3	10	Blauwborst	3	12
Wintertaling	1	1	Gekraagde Roodstaart	5	19
Zomertaling	1	2	Roodborsttapuit	0	3
Slobeend	1	3	Grote Lijster	4	3
Bruine Kiekendief	1	0	Sprinkhaanzanger	1	14
Havik	1	0	Rietzanger	16	13
Buizerd	4	5	Bosrietzanger	22	14
Kwartel	2	1	Kleine Karekiet	22	23
Waterral	3	2	Spotvogel	0	1
Porseleinhoen	1	1	Grasmus	8	30
Kwartelkoning	0	1	Zwartkop	7	16
Meerkoet	8	3	Grauwe Vliegenvanger	2	9
Scholekster	1	0	Staartmees	2	4
Kievit	2	6	Glanskop	3	3
Watersnip	0	21	Matkop	4	3
Houtsnip *	0	1	Boomklever	2	5
Grutto	2	1	Boomkruiper	9	12
Wulp	5	4	Wielewaal	2	0
Tureluur	0	4	Zwarte Kraai	2	3
Holenduif	1	1	Putter	2	13
Koekoek	3	3	Kneu	0	5
Bosuil *	0	1	Goudvink	2	3
Ransuil	1	0	Appelvink	0	4
Grote Bonte Specht	7	11	Geelgors	0	5
Kleine Bonte Specht	4	5	Rietgors	26	63

Toegenomen, verschenen of gelijkgebleven

Evenals in 2002 broedde een futenpaar in een ondiepe lob aan de noordwestkant van het Koningsdiep, vlak langs de A7. Bij de Grauwe Gans steeg het aantal (2-5 paar), geheel in de pas met de landelijke ontwikkeling. Van de specifiek aan (overjarig) rietmoeras- en kragen gebonden soorten, handhaafden Roerdomp, Waterral, Porseleinhoen, Rietzanger en Kleine Karekiet zich, met name in het moeras in de Smelle Warren. De Rietgors verdrievoudigde de populatie, maar de soort is kwam, evenals Rietzanger, ook voor in natte ruigtebiotoop elders in het gebied. Qua roofvogels bleef de Buizerd stabiel, waarbij opgemerkt dat aantalverschillen bij deze vogels met

een groot leefgebied verband kunnen houden met toevallig binnen of buiten de grens zittende paren. Daarnaast geldt dat paren jaarlijks niet altijd succesvol broeden: 2013 leek een tegenvallend jaar, onder meer door voedselschaarste.

Wat betreft de weidevogels in dit gekarteerde deel van Van Oordt's Mersken, kwamen in 2013 primaire soorten zoals Kievit, Tureluur, Watersnip, Zomertaling, Slobeend, Graspieper en Gele Kwikstaart in grotere aantallen voor dan in 2002. De Wulp bleef zo'n beetje gelijk. Afgezien van de Gele Kwikstaart, die al enige jaren vooruitgang laat zien volgens de trendontwikkeling in het Sovon/WMF (Postma &

Jager 2013), gaan de meeste van de hierboven aangehaalde soorten landelijk qua lange termijntrend achteruit. Het opduiken van de Watersnip (van 0 naar 21 territoria in het gekarteerde gebiedsdeel) ziet er indrukwekkend uit. De soort heeft waarschijnlijk ten volle weten te profiteren van de vernatting die in het beekdalgrasland- en heidegebied is opgetreden. Hetzelfde geldt voor Tureluur en Graspieper; laatstgenoemde boekte veel terreinwinst. Gelet op secundaire soorten, bleef de Wintertaling gelijk en was de in 2002 absente Kwartelkoning (die in 2012 waarschijnlijk met 3 paar aanwezig was: eigen waarneming) dit maal wel present met één territorium. Voornoemde soort behoort (evenals de Kwartel) tot de 'meer invasieve' vogels, waarbij de jaarlijkse aantallen nogal op en neer kunnen gaan. De Krakeend verdrievoudigde het aantal; bij deze soort geldt al geruime tijd een landelijke stijging.

Een aantal bos(stand)vogels (meest holenbroeders) is, deels door toedoen van landelijke expansie en regionale verspreiding in 2013 stabiel gebleven of licht vooruitgegaan. Het gaat dan om: Holenduif, Grote Bonte Specht, Kleine Bonte Specht, Glanskop, Matkop en Boomkruiper. De Boomklever die nog in dit rijtje thuishoort nam het sterkst toe. Een paar andere holenbroeders van open bos, Gekraagde Roodstaart en Grauwe Vliegenvanger, die wegtrekken naar Afrika, namen ten opzichte van 2002 opvallend toe. In het oog springend is de stabiel gebleven (landelijk dalende) Grote Lijster en het opduiken van de Appelvink, die in 2002 ontbrak. Soorten van jong bos (struik- en struweelbroeders) stabiliseerden of namen toe: Spotvogel, Grasmus, Zwartkop, Staartmees, Putter, Goudvink en Kneu. Hiervan vertonen Grasmus, Zwartkop, Putter en Goudvink landelijk ook duidelijke vooruitgang. Een aantal soorten van natte ruigtestruwelen nam (behalve Bosrietzanger) eveneens sterk toe, zoals Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Rietgors.

Toename tot slot is van toepassing op enkele (rand)soorten (grondbroeders) van open terrein, zoals boszomen met heide of schraalgrasland met kort begroeide delen, alsook met verspreide boompjes en struikjes. Dit gaat op voor de Boompieper, die de populatie verdubbelde en voor de in het gebied (met name in Terwispeler Grootschar) verschenen Boomleeuwerik (0 naar 1 paar), Roodborsttapuit (0 naar 3 paar) en Geelgors (0 naar 5 paar). Aannemelijk is dat de vooruitgang van de grond- en struikbroeders in de breedte, als potentiële waardvogels, ook bijgedragen heeft aan de stabiele presentie van de Koekoek in Van Oordt's Mersken.

Afgenomen of verdwenen

De Meerkoet en Knobbelzwaan gaven terrein prijs; mogelijk deels als gevolg van wintersterfte in enkele koud uitgevallen winters de afgelopen jaren. Het ontbreken van de (landelijk in opmars zijnde) Canadese Gans en het gehalverde aantal van de (landelijk eveneens succesvolle) Nijlgans, berust bij deze vogels met een grote actieradius vermoedelijk op toeval en een paar eenmalige waarnemingen die onvoldoende waren voor een geldig territorium. Ten aanzien van de Bruine Kiekendief en Havik geldt hetzelfde: beide soorten met grote leefgebieden zijn wel enkele keren gezien, echter zonder nestindicerend of concreet balts- en/of territoriaal gedrag. Zo werd eenmaal een jagende Havik (♀) in Terwispeler Grootschar gespot. Het is niet uitgesloten dat beide roofvogels net buiten de karteringsgrens hebben gebroed. Het geslonken aantal Bosrietzangers heeft vermoedelijk te maken met het feit dat langs de meander in Smelle Warren wilgenstruwelen met kruidenruigtes zijn weggehaald i.v.m. de kadewerkzaamheden.

4.2. Soortbesprekingen

Hier worden Rode lijstvogels en enkele andere soorten beknopt besproken. Er wordt ingegaan op aantalsveranderingen, mate van broedsucces, gedrag of terreingebruik. Gegevens over roofvogels zijn bij de uitwerkfase overlegd met het regionale steunpunt van de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN).

BUIZERD, 5 territoria

Van drie territoria zijn nesten of nestbouw geconstateerd. In een zuidelijke bosrand iets ten westen van Terwispeler Grootschar bezette een paar een nest in een Grove den; te zien aan veel dons rond het nest en schijfsporen onder de boom, zat hier eind mei een onbekend aantal jongen op.

SLOBEEND, 3 territoria, ZOMERTALING, 2 territoria, WINTERTALING, 1 territorium

De drie territoria van de Slobeend lagen verdeeld over Smelle Warren en de Mersken, niet ver van de beek. De graslandvegetatie is op de meeste plaatsen geschikt om in te nestelen (zoals zeggenpollen) en er is genoeg ondiep water aanwezig om te foerageren en rusten. De territoria zijn gebaseerd op waarnemingen van paren en solitaire, wachthoudende mannetjes. De Zomertaling, die eveneens van deze graslandbiotoop houdt, kwam met twee territoria ook in deze deelgebieden voor, zij het op iets nattere en ruigere plaatsen. Ook bij deze vogel zijn territori-

ale waarnemingen van paren en mannetjes gedaan. De enige, als broedvogel aangemerkte Wintertaling is vastgesteld in het noordoosten van de Smelle Warren, boven de Hege Geasten. Het waakzame mannetje hield zich op in een smal slootje tussen natte en ruige, lokaal met pitrus en zeggen begroeide percelen. De natte heide van Terwispeler Groot-schar ligt voor de taling vermoedelijk te besloten tussen bomen. In direct aangrenzende (echter niet bij de kartering gevoegde) dobben pleisterden in maart en april wel kleine groepjes (enige tientallen) doortrekkers. Dergelijke groepjes zaten ook in het Koningsdiep, Schipsloot en in de waterbuffer.

ROERDOMP, 1 territorium

Evenals in 2006 kwam een Roerdomp voor in het noordelijke deel van het rietmoeras in Smelle Warren, nabij Schipsloot. De vogel werd onder meer foeragerend gespot in de beek, waarna deze opvloog en neerstreek tussenoud riet. Ook in het gebied ernaast, Bouwerspolder, werd de Roerdomp waargenomen door de enthousiaste vogelaar T. Geertsma, die hier sinds een paar jaar een BMP-plot telt voor Sovon/WMF. De soort wordt regelmatig gezien in het gebied, zodat het aannemelijk is dat het hier daadwerkelijk om een broedvogel gaat. Het areaal oud riet en moeras is weliswaar niet groot, maar de combinatie met drassig zeggenrijk grasland, veel ondiepe slootjes, het (visrijke) Koningsdiep en de waterbuffer in Bouwerspolder vormen tezamen waarschijnlijk aantrekkelijk habitat.

PORSELEINHOEN, 1 territorium

Het territorium berust op een waarneming van een roepende vogel, 'gewoon' later op de ochtend bij vol daglicht. De vogel liet zijn bekende zweepslag horen vanuit kletsnat grasland, geflankeerd door rietmoeras in het zuidoostelijke deel van Smelle Warren. In het aan de andere kant van de A-7 gelegen BMP-proefvlak De Dulf (jaarlijks geteld door de auteur van dit verslag) werd eveneens een Porseleinhoen vastgesteld. Ook deze vogel riep een paar maal op klaarlichte dag vanuit ondergelopen grasland met ruigtes en moerasbegroeiing.

KWARTELKONING, 1 territorium

In mei werd 's ochtends de herhalende raspende roep van een Kwartelkoning gehoord vanuit plaatselijk verruigd, bloem- kruiden- en zeggenrijk hooiland in de Mersken. De karakteristieke hooilandvogel, die zich thuis voelt in beekdalgrasland, broedt nog vrij regelmatig (gem. 1-2 paar) in Van Oordt's Mersken, zoals onder andere ook in BMP-proefvlak De Dulf, ten westen van Smelle Warren (Postma & Jager

2013). De Dulf maakte in 2002 ook deel uit van de destijds voor Staatsbosbeheer uitgevoerde basiskartering; in dit deelgebied werd toen één territorium vastgesteld (Jager 2002).

WATERSNIP, 21 territoria

Iedere veldronde werd, met name in de Mersken, Terwispeler Groot-schar en Smelle Warren, op imposante wijze opgeluisterd door ettelijke 'kloktikkende en mekkerende vogels'. Dit is tegenwoordig bijna een surrealistisch tafereel, omdat de in Nederland zeldzaam wordende Watersnip symbool staat voor extensief nat grasland dat in rap tempo plaats maakt voor hoogproductief industrieel gras. Enigszins verrassend was het omdat bij de vorige kartering in 2002 (althans binnen dezelfde begrenzing) in dit gebiedsdeel geen Watersnippen werden waargenomen. De territoria zijn vrijwel allemaal gerelateerd aan nat tot drassig, grasland met veel structuur (bodemreliëf, greppels, natuurlijke wallen met uitkijkposten zoals bultjes, paaltjes, boomtopjes, e.d.) en een mix van kruiden, zeggen en plaatselijk ruigtes, afgewisseld door modderige delen. Daarnaast is de Watersnip ook vastgesteld op natte heide. Hoewel soms ook vrouwtjes kunnen worden aangezet tot balts- en territoriumvluchten (Tuck 1972), wordt het voor meest waarschijnlijk gehouden dat vooral de mannetjes betrokken zijn bij het uitvoeren van deze vluchten (Cramp & Simmons 1983). Bij het bepalen van de territoriale verspreiding is uitgegaan van het gegeven dat het maximum vastgestelde aantal, tegelijkertijd baltsende Watersnippen overeenkomt met het werkelijke aantal broedgevallen (Green 1985). Op meerdere plaatsen in het gebied zijn nerveuze, zich zeer alert gedragende vogels waargenomen, die waarschijnlijk jongen of zwaar bebroede legsels in de buurt hadden. Het is evident dat de Watersnip optimaal heeft geprofiteerd van de vernatting in het gebied.

GRUTTO, 1 territorium en TURELUUR, 4 territoria

Tot medio 2000 was jaarlijks hooguit nog een handjevol Grutto's aanwezig aan de oostkant van het gebied. Van het vroegere bolwerk, met zeer hoge dichtheden (ook in Rome en Simmerpolder ten noorden van de beek) is in Van Oordt's Mersken sinds eind jaren 90 al geen sprake meer. De afgelopen jaren houdt de Grutto nog een beetje stand in De Dulf, met gemiddeld 15 paar (eigen waarneming). Het enige gruttopaar bij deze kartering is vastgesteld in het midden van Smelle Warren, in nat hooiland. In dit gebiedsdeel zaten tevens vier paar Tureluurs. Beide soorten zijn naar het zich aan liet aanzien succesvol geweest, omdat meerdere malen alarmerende

oudervogels zijn waargenomen. In 2002 ontbraken de soorten in de Smelle Warren, waarschijnlijk doordat het er toen droger en minder open was, vanwege hoge rietruigtes, struwelen en Elzen langs het Koningsdiep en sloten.

KOEKOEK, 3 territoria

De (t.o.v. 2002 gelijk gebleven) presentie (Smelle Warren (1), Mersken (1) en Terwispeler Groot-schar (1)) hangt samen met het feit dat het gebied in voldoende mate beschikt over het nodige aan moeras- bos- en heidehabitat, waarin tal van potentiële waardvogels (Hellebrekers 2003) zoals Boompieper, Graspieper, Gekraagde Roodstaart, Rietzanger, Bosrietzanger en Kleine Karekiet voorkomen.

MATKOP, 3 territoria

De mees, die landelijk achteruitgaat, weet zich in Van Oordt's Mersken te handhaven. De soort zat in nat tot vochtig bos, veelal met Berk, Els, Populier en Wilg in de Hege Geasten. In Terwispeler hield de Matkop zich op rond een dobbe, waar temidden van struikjes vrij veel dood (berken- en grove dennen) hout staat.

VELDLEEUWERIK, 11 territoria

Van Oordt's Mersken herbergt nog steeds een behoorlijke dichtheid aan Veldleeuweriken; dit geldt momenteel met name voor De Dulf, naast de Smelle Warren ten westen van de A-7. In De Dulf is de soort, die in ons land achteruit blijft gaan, vrij stabiel: jaarlijks schommelt het aantal rond 40 paar (eigen waarneming), waarvan het leeuwendeel op drogere graslanddelen met borstelgrasvegetaties. Bij deze telling (in 2002 ook nog in de Mersken) kwamen alleen nog Veldleeuweriken voor in hogere en drogere terreindelen in de Smelle Warren. Het niet meer voorkomen van Veldleeuweriken in de Mersken hangt hier waarschijnlijk één op één samen met de vernatting in het gebied: de soort houdt meer van 'droge voetjes' en zal in Van Oordt's Mersken bij sterke vernatting vermoedelijk verder afnemen, of zelfs helemaal verdwijnen.

SPOTVOGEL, 1 territorium

De ronduit schaarse soort in het gebied, is alleen vastgesteld in een dichte wilgenzoom op de scheiding met Bouwerspolder.

GRAUWE VLEGENVANGER, 9 territoria

Grauwe Vliegenvangers houden van ouder (gemengd) loofbos met een veelheid aan open structuren en bosranden, waarin voldoende oude en knoestige, of dode bomen staan die zijn voorzien

van natuurlijke gaten en spleten. Dergelijk, meest op hogere zandkoppen gelegen bos, is in Van Oordt's Mersken ruimschoots aanwezig. Territoria zijn op basis van 'zang' en alarm, maar soms ook op nestindicerende vogels gebaseerd, veelal in open bos(randen) en langs bospaden, waar 'barok uitzijnde', oude Zomereiken en Grove dennen, of (zoals bezuiden de Mersken naast Bouwerspolder) tussen de Eiken ook kwijnende (deels geknakte) Berken en Elzen stonden. Het vochtige karakter van het bos in lagere delen rond zandruggen en in aangrenzende bloemrijke grasveldjes, schept wellicht gunstige condities voor insecten, waar de Grauwe Vliegenvanger van leeft. Het goed voor de dag komen van de soort in Terwispeler Groot-schar is mogelijk deels ook toe te schrijven aan begrazing door paarden, wat (naast zonnige open plaatsen tussen de bomen) ook de nodige insecten aantrekt. Dit geldt ook voor de Bonte Vliegenvanger, die tevens sterk aanwezig was in deze gebiedsdelen.

GELE KWIKSTAART, 8 territoria

Blijkens de trendontwikkelingen in het Sovon/WMF is de Gele Kwikstaart de laatste jaren bezig met een opmars (Postma & Jager 2012). Grotere aantallen of vestigingen gelden met name voor bloemrijkere reservaten, zoals (deels botanisch beheerd) halfnatuurlijk beek- of overstromingsgrasland. Maar ook in gangbaar boerenland, waar uitgesteld maai- of extensiverend randbeheer plaatsvindt, worden de laatste jaren vaker Gele Kwikstaarten aangetroffen. De Gele Kwikstaart houdt, nog meer dan de Graspieper, van grasland met het nodige aan bodemreliëf, veel randstructuren en mozaïekachtige vegetatiepatronen, zoals bloemrijke en ruige delen afgewisseld door vrijwel onbegroeide (nattere of schralere) plaatsen. Dit laatste aspect is van belang voor het zoeken naar voedsel, op of vanaf de grond. Opgaande kruiden(randen) en pollen e.d. zijn geschikt om tussen te nestelen en dienen tevens als zang- en uitkijkpost. Deze habitat is volop aanwezig in Van Oordt's Mersken. Gele Kwikstaarten zaten meest in de Mersken en Smelle Warren.

GRASPIEPER, 49 territoria

De Graspieper behoort op dit moment in Van Oordt's Mersken tot één van de sterkst toegenomen soorten en laat ten opzichte van de Veldleeuwerik, die uit de Mersken verdween, het omgekeerde beeld zien. De soort, die beter uit de voeten kan met nattere omstandigheden en daarmee samenhangende vegetatieveranderingen (zoals ruigtepollen), nam hier juist sterk toe. Dat geldt ook voor de Smelle Warren. Daarnaast kwamen enkele paren voor aan

de zuidkant, naast Bouwerspolder. De verspreiding laat een voorkeur zien voor de randen, zoals langs sloten (met uitkijkposten zoals paaltjes, solitaire struikjes en distels) overgangen tussen langere en kortere begroeiing, of tussen hogere en lagere bodemdelen.

KNEU, 5 territoria

In 2002 ontbrak de Kneu in het gebied. De vijf territoria die deze inventarisatie opleverde zijn vastge-

steld in de Smelle Warren (3 paar) en Mersken en Terwispeler Grootschar (beide 1 paar). In de Smelle Warren en Mersken zaten zingende Kneuen, vergezeld door vrouwtjes, aan de zuidkant in kruiden- en struikopslag langs bermen, rietland en slootjes. In Terwispeler Grootschar koos een paartje Kneu voor de door berken,- gagel,- en vuilboomstruikjes en kruidenruigtes omringde dobbe aan de zuidwestkant van de hei.

5. Evaluatie

Van Oordt's Mersken is met het Koningsdiep (o.m. in abiotisch opzicht, zoals een relatief kwelrijke bodem) één van de best geconserveerde beekdalen van (inter)nationale waarde en maakt tevens deel uit van het Natura-2000 netwerk. Als één van de weinige natuurgebieden in de regio is het afgesloten voor publiek, waardoor er jaarrond een grote mate van rust heerst. Uit de kartering en de overwegend positieve aantalsontwikkeling ten opzichte van 2002, komt naar voren dat Van Oordt's Mersken een grote verscheidenheid van broedvogels herbergt, waaronder tal van Rode lijstsoorten (17). Waarschijnlijk vloeit dit goeddeels voort uit het beheer afgestemd op de belangrijkste beheertypen bos, hei, grasland en moeras, in combinatie met vernatting die plaats heeft gevonden. De rust in het gebied is waarschijnlijk ook een gunstige meerwaarde voor (bepaalde) broedvogels.

Het resultaat onderstreept vooral de regionale betekenis van Van Oordt's Mersken voor verschillende bos(rand)-, heide-, grasland- en moerasvogels. Op enkele (landelijk ook kelderende) soorten na, laat het merendeel van deze soorten toename of stabilisering zien. Een aantal daarvan bereikt in de huidige situatie hoge dichtheden; onder andere Kleine Bonte Specht, Gekraagde Roodstaart, Grauwe Vliegenvanger, Watersnip en Graspieper. De zeldzame

'natte graslandvogel' Watersnip (21 paar: 1,4-1,7%) overschrijdt in Van Oordt's Mersken als broedvogel de 1% norm ten opzichte van de Nederlandse populatieomvang (1200-1500 paar, volgens de Nederlandse Broedvogelatlas 1998-2000). Ook soorten van meest open geaccidenteerde, droge tot natte heide en/of schraal grasland met korte tot langere vegetaties, onbegroeide delen, boomgroepen, (bos) randen en struikjes onderscheiden zich positief. Al aanwezige soorten namen toe (vooral Boompieper), terwijl Roodborsttapuit, Geelgors en Boomleeuwerik hun intrede deden. Opvallend ook is het voorkomen (zij het in kleine aantallen) van een paar zeldzame moerasvogels, zoals Roerdomp (die in 2002 ook al present was) en Porseleinhoen. Beide zijn afhankelijk van moeras met nat overjarig riet en veel zeggen, terwijl dit terreintype alleen op kleine schaal in Smelle Warren voorhanden is. Een aantal andere, algemene tot schaarse en minder kieskeurige soorten van rietkragen (Kleine Karekiet) en natte ruigtestruwelen bleef stabiel of nam toe (Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Rietgors). De combinatie van het rietmoeras in Smelle Warren met drassig grasland, zeggen, ruigtes, ondiepe slootjes, het Koningsdiep en de waterbuffer voorziet in aantrekkelijk habitat voor dit soort vogels.

Open (eiken)bos met kwijnend hout in Hege Geasten en Terwispeler Groot-schar, o.a goed voor Bonte- en Grauwe Vliegenvanger en Gekraagde Roodstaart.

Literatuur

- ALTENBURG W., STREEFKERK J. & SCHIEVINK G. 1996. Mogelijkheden voor verdrogingsbestrijding in het natuurreservaat Van Oordt's Mersken (A&W-rapport 130) Altenburg & Wymenga, Veenwouden / Staatsbosbeheer Driebergen, Heerenveen.
- BLIJLSMA R.G. 1998. Effect van boswerkzaamheden in het broedseizoen op broedvogels. *Drentse Vogels* 11: 1-6.
- BOS, J.F.F.P., H. SIERDSEMA, H. SCHEKKERMAN & C.W.M. VAN SCHARENBURG, 2010. Een Veldleeuw-erik zingt niet voor niets! Schatting van kosten van maatregelen voor akkervogels in de context van een veranderend Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 107. 242 blz. 94 fig.; 24 tab.; 187 ref.; 5 bijl.
- VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- CRAMPS S. & SIMMONS. K.E.L. (EDS.) 1983. *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. 3. Oxford.
- VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GREEN R.E. 1985. Estimating the abundance of breeding Snipe. *Bird Study* 32: 141-149.
- HELLEBREKERS A.W. 2004. Heeft de Koekoek overlevingskansen? A.W. Hellebrekers, Voorburg.
- HUSTINGS, M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M., REIJNEN M.J.S.M. (RED.) 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen, Nederlandse Vereniging tot bescherming van vogels, Zeist. Uitgave onder verantwoordelijkheid van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.
- JAGER K. 2002. Broedvogels van Staatsbosbeheer-object Van Oordt's Mersken. SOVON-inventarisatie-rapport 2002/15. Sovon, Beek-Ubbergen
- POSTMA J. & JAGER. K. 2013. Weidevogelmeetnet Friesland, verslag 2012. Sovon-rapport 2013/37. Sovon, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- TUCK. L.M. 1972. *The Snipes*. Canadian Wildlife Service, Ottawa.
- VERGEER J.W., (SOVON) & PLATE C. (CBS) 2013. BMP-cijfers over de laatste tien jaar (2003-12): een wankel evenwicht voor onze broedvogels? *Sovon-Nieuws* jaargang 26 (2013) nr 3. (3-6).

Bijlagen

Bijlage 1. Interpretatiecriteria

Bijlage 2. Soortkaarten kartering 2013

Bijlage 3. Landelijke broedvogeltrends van soorten in Van Oort's Mersken

Bijlage 1. Interpretatiecriteria, met:

Grenzen waartussen waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op broedvogels;

Aantal waarnemingen dat is vereist tussen de datumgrenzen;

Aantal waarnemingen dat is vereist in hele periode;

Afstand waarbinnen twee waarnemingen die niet tijdens hetzelfde bezoek zijn gedaan, worden beschouwd als van hetzelfde territorium. In geval van meer dan twee waarnemingen is voor de grootte van een territorium maximaal 1,5 maal de fusie-afstand aangehouden.

Soort	1a	1b	2	3	4
Grauwe Gans	24-2	15-4	1	1	2500
Nijlgans	10-3	15-5	1	2	2500
Kuifeend	10-5	30-6	1	0	1000
Krakeend	15-4	15-6	1	0	1000
Slobeend	15-4	30-6	1	0	1000
Wilde Eend	27-3	10-5	1	0	1000
Soepeend	27-3	10-5	1	2	1000
Zomertaling	15-4	30-6	1	0	1000
Wintertaling	25-4	30-6	1	0	1000
Kwartel	15-5	31-7	1	1	1000
Roerdomp	27-3	10-6	1	1	1000
Ooievaar	15-4	31-7	1	1	2500
Dodaars	5-4	10-7	1	1	500
Fuut	10-4	15-6	1	2	1000
Bruine Kiekendief	15-4	30-6	1	2	1000
Havik	27-1	15-7	1	2	1000
Buizerd	27-1	15-7	1	2	1000
Waterral	10-4	10-7	1	1	300
Porseleinhoen	25-4	15-7	1	1	300
Kwartelkoning	15-5	31-7	1	1	500
Meerkoet	15-4	10-6	1	2	500
Scholekster	25-4	10-6	1	2	1000
Kievit	27-3	10-5	1	0	1000
Watersnip	15-4	30-6	1	1	1000
Houtsnip	10-3	20-7	1	1	1000
Grutto	27-3	10-5	1	0	1000
Wulp	10-3	31-5	1	2	1000
Tureluur	15-4	15-6	1	0	1000
Holenduif	24-2	31-7	1	1	500
Houtduif	15-4	31-7	1	1	300
Koekoek	5-5	25-6	1	1	1000
Bosuil	6-1	10-7	1	1	500
Ransuil	15-2	20-7	1	1	500
Groene Specht	24-2	31-5	1	1	1000
Grote Bonte Specht	24-2	30-6	1	1	300
Kleine Bonte Specht	27-1	20-6	1	1	500

Vervolg bijlage 1.

Soort	1a	1b	2	3	4
Gaai	27-3	10-7	1	0	500
Zwarte Kraai	24-2	30-6	1	0	500
Pimpelmees	10-3	30-6	1	1	300
Koolmees	10-3	30-6	1	1	300
Matkop	27-1	30-6	1	1	500
Glanskop	27-1	10-6	1	1	300
Boomleeuwerik	10-3	20-6	1	1	500
Veldleeuwerik	27-3	15-6	1	1	300
Staartmees	24-2	31-5	1	1	500
Tjiftjaf	5-4	20-7	1	1	300
Fitis	10-4	30-6	1	1	300
Grasmus	20-4	10-7	1	1	300
Tuinfluitier	25-4	20-7	1	1	300
Zwartkop	10-4	20-7	1	1	300
Sprinkhaanzanger	25-4	20-7	1	1	300
Spotvogel	5-5	15-7	1	1	300
Bosrietzanger	5-5	20-7	1	1	300
Kleine Karekiet	30-4	10-7	1	1	300
Rietzanger	20-4	10-7	1	1	300
Boomklever	10-2	31-5	1	1	300
Boomkruiper	27-1	20-6	1	1	300
Winterkoning	27-1	20-7	1	1	300
Spreeuw	27-3	31-5	1	0	300
Merel	24-2	15-7	1	1	300
Zanglijster	15-4	30-6	1	1	300
Grote Lijster	24-2	31-5	1	1	500
Grauwe Vliegenvanger	10-5	10-8	1	1	300
Roodborst	25-4	30-6	1	1	300
Blauwborst	27-3	15-7	1	1	300
Gekraagde Roodstaart	25-4	30-6	1	1	300
Roodborsttapuit	10-3	15-7	1	1	300
Bonte Vliegenvanger	15-4	15-6	1	1	300
Heggenmus	5-3	10-7	1	1	300
Gele Kwikstaart	10-4	20-7	1	1	300
Witte Kwikstaart	27-3	10-7	1	2	300
Boompieper	10-4	10-7	1	1	300
Graspieper	27-3	30-6	1	1	300
Vink	15-4	20-7	1	1	300
Putter	27-3	15-7	1	1	300
Kneu	20-4	20-7	1	1	500
Goudvink	27-3	31-7	1	1	500
Appelvink	10-3	20-6	1	1	300
Geelgors	27-3	20-7	1	1	300
Rietgors	10-4	30-6	1	1	300

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

Bijlage 3. Landelijke broedvogeltrends van soorten in Van Oort's Mersken

Waarvan uit tenminste twee jaren gegevens voorhanden zijn. De trends beslaan de periode 1990-2012, het eerste jaar is gesteld op 100.

Knobbelzwaan			
Grauwe Gans		Matkop	
Canadese Gans		Glanskop	
Nijlgans		Boomleeuwerik	
Krakeend		Veldleeuwerik	
Slobeend		Staartmees	
Zomertaling		Grasmus	
Wintertaling		Zwartkop	
Kwartel		Sprinkhaanzanger	
Roerdomp		Spotvogel	
Fuut		Bosrietzanger	
Bruine Kiekendief		Kleine Karekiet	
Havik		Rietzanger	
Buizerd		Boomklever	
Waterral		Boomkruiper	
Porseleinhoen		Grote Lijster	
Kwartelkoning		Grauwe Vliegenvanger	
Meerkoet		Blauwborst	
Scholekster		Gekraagde Roodstaart	
Kievit		Roodborsttapuit	
Watersnip		Heggenmus	
Grutto		Gele kwikstaart	
Wulp		Boompieper	
Tureluur		Graspieper	
Holenduif		Putter	
Koekoek		Kneu	
Grote Bonte Specht		Goudvink	
Kleine Bonte Specht		Appelvink	
Wielewaal		Geelgors	
Zwarte Kraai		Rietgors	

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

